

Mary Shelley

Frankenstein

Vertaald door Sophie Brinkman

Met een voorwoord van Hanna Bervoets

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

Inleiding van de auteur

Toen de uitgevers van de 'Standard Novels'* *Frankenstein* kozen voor een van hun series vroegen ze mij hen te voorzien van een beknopt verslag van de ontstaansgeschiedenis van het verhaal. Ik ben meer dan bereid aan dit verzoek te voldoen omdat ik aldus een algemeen antwoord kan geven op de mij zo vaak gestelde vraag hoe ik, als jong meisje, op zo'n afschuwelijk idee was gekomen en er een verhaal van had gemaakt. Het is waar dat ik liever niet in druk op de voorgrond treed, maar aangezien mijn verslag slechts zal verschijnen als bijlage bij een eerder geschreven werk en omdat het beperkt zal blijven tot onderwerpen die verband houden met mijn schrijverschap, kan ik mezelf niet echt beschuldigen van persoonlijke inmenging.

Het is niet verwonderlijk dat ik, als dochter van twee mensen met een grote naam op literair gebied, al op jonge leeftijd aan schrijven begon te denken. Als kind zat ik al te krabbelen, en mijn favoriete tijdverdrijf tijdens mijn

* De uitgevers Colburn & Bentley kozen de editie van 1831 van *Frankenstein* als de negende roman voor hun goedkope Standard Novels Series.

vrije uren was 'verhalen schrijven'. Maar er was iets anders waar ik nog meer plezier in had, en dat was het bouwen van luchtkastelen, mezelf overgeven aan dagdromen, gedachtegangen volgen die als onderwerp denkbeeldige gebeurtenissen hadden. Mijn dromen waren zowel fantastischer als aangener dan mijn geschriften. Wat het laatste betreft was ik een imitator; ik deed meer wat anderen vóór mij hadden gedaan dan dat ik mijn eigen ideeën op papier zette. Wat ik schreef was voor minstens één ander paar ogen bestemd, die van mijn metgezellin en vriendin uit mijn kindertijd, maar mijn dromen behoorden mij toe; ik hoefde ze aan niemand te verantwoorden; ze waren mijn toevluchtsoord wanneer ik boos was, mijn grootste vreugde wanneer ik vrij was.

Als meisje woonde ik voornamelijk op het platteland en bracht een aanzienlijke tijd in Schotland door. Zo nu en dan bezocht ik de schilderachtiger streken, maar mijn verblijfplaats bevond zich aan de saaie, sombere, noordelijke oever van de Tay, in de buurt van Dundee. Saai en somber noem ik die plek nu ik terugkijk, maar toen vond ik dat niet. Destijds was het voor mij een oord van vrijheid en een aangename streek waar ik rustig kon com-

municeren met de figuren uit mijn fantasie. Ik schreef toen, maar in een bijna afgezaagde stijl. Waar mijn ware composities, de hoge vluchten van mijn verbeelding, werden geboren en gekoesterd, was onder de bomen op het grondstuk van ons huis of op de sombere hellingen van de onbeboste bergen in de omgeving. Ik maakte mezelf niet tot de heldin van mijn verhalen. Wat mezelf betrof, mijn leven leek me te alledaags. Ik kon me niet voorstellen dat romantische smart of wonderbaarlijke gebeurtenissen ooit mijn deel zouden zijn, maar ik was niet beperkt tot mijn eigen persoon en kon de uren bevolken met personages die op die leeftijd veel interessanter voor me waren dan mijn eigen gevoelens.

Hierna werd mijn leven drukker en nam de werkelijkheid de plaats van de verzinsels in. Mijn man vond echter van het begin af aan dat ik moest bewijzen mijn afkomst waardig te zijn. Hij spoorde mij voortdurend aan literair naam te maken, wat ik zelf toen ook belangrijk vond, maar waar ik nu volkomen onverschillig tegenover sta. Destijds wenste hij dat ik ging schrijven, niet met het idee dat er iets belangwekkends uit mijn pen zou vloeien, maar opdat hij zou kunnen beoordelen in hoeverre ik een

belofte voor de toekomst vormde. Toch deed ik niets. Reizen, en zorgen voor mijn gezin, nam mijn tijd in beslag, en studeren, in de zin van lezen of het ontwikkelen van mijn ideeën door met hem te discussiëren, waren de enige literaire activiteiten waarmee ik me bezighield.

In de zomer van 1816 bezochten we Zwitserland en werden buren van Lord Byron. In het begin brachten we aangename uren door op het meer of wandelend langs de oever, en Lord Byron, die bezig was de derde zang van *Childe Harold* te schrijven, was de enige van ons die zijn gedachten op papier zette. Deze gedachten, gehuld in al het licht en de harmonie van de poëzie, die hij ons vervolgens tot ons genoegen liet lezen, leken de glorie van hemel en aarde, wier invloeden wij samen met hem ondergingen, tot iets goddelijks te maken.

Maar het bleek een natte, onaangename zomer te worden, waarin de onophoudelijke regen ons soms dagen achtereen in huis hield. We kregen een aantal boeken met spookverhalen in handen, die uit het Duits in het Frans waren vertaald. Een ervan was de *History of the Inconstant Lover*, de minnaar die de bruid aan wie hij trouw had beloofd in zijn armen dacht te nemen, maar zichzelf terugvond in de

armen van de lijkbleke geest van de vrouw die hij in de steek had gelaten. Dan was er het verhaal van de zondige stamvader van een familie die gedoemd was de judaskus te geven aan alle jongste zoons van zijn verdoemde geslacht op het moment waarop ze de leeftijd van de belofte bereikten. Zijn gigantische, schaduwachtige gedaante, die als de geest in *Hamlet* gekleed was in volledige wapenrusting, maar met open vizier, was om middernacht te zien, wanneer hij langzaam bij het onregelmatige schijnsel van de maan over de donkere oprijlaan naderbij kwam. De gedaante verdween in de schaduw van de kasteelmuren, maar al spoedig zwaaide een poort open, werd een voetstap gehoord, werd de deur van een kamer geopend en naderde hij het bed van de jongelingen, die met blozende wangen in diepe slaap waren verzonken. Eeuwige smart lag op zijn gelaat wanneer hij zich vooroverboog en een kus drukte op het voorhoofd van de jongens, die vanaf dat ogenblik verwelkten als bloemen aan geknakte stelen. Ik heb die verhalen sindsdien niet meer gezien, maar de gebeurtenissen liggen me nog zo vers in het geheugen alsof ik ze gisteren had gelezen.

‘Laten we allemaal een spookverhaal schrij-

ven,' zei Lord Byron, en zijn voorstel werd aangenomen. We waren met zijn vieren. De adellijke schrijver begon aan een verhaal waarvan hij een fragment aan het eind van zijn gedicht 'Mazeppa' heeft gepubliceerd. Shelley, die meer geneigd was ideeën en gevoelens in briljante beeldspraak uit te drukken, en in de muziek van de meest melodieuze verzen die onze taal rijk is, dan de lijn van een verhaal te verzinnen, begon aan een geschiedenis die gebaseerd was op ervaringen uit zijn jeugd. De arme Polidori had een vreselijk idee over een dame met een doodshoofd, die daarmee was gestraft omdat ze door een sleutelgat had gegluurd — wat ze wilde zien, ben ik vergeten: iets zeer schokkends en verkeerd uiteraard; maar toen ze in een slechtere situatie was beland dan de beroemde Tom van Coventry*, wist hij niet meer wat hij met haar aan moest en was hij gedwongen haar naar de graftombe van de Capulets te sturen**, de enige geschikte plek voor haar. Ook de illustere dichters, die zich ergerden aan de banaliteit van proza, gaven hun onaangename taak al

* Volgens de legende werd Tom van Coventry met blindheid geslagen toen hij naar Lady Godiva keek.

** In Shakespeares toneelstuk eindigen Romeo en Julia in de tombe van de Capulets.

snel op.

Ik hield me bezig met het bedénken van een verhaal — een verhaal dat zou kunnen wedijveren met de verhalen die ons op het idee hadden gebracht. Een verhaal dat de geheimzinnige angsten in onze natuur zou aanspreken en een opwindende afschuw zou opwekken, dat de lezer bang zou maken om een blik om zich heen te werpen, zijn bloed zou doen stollen en zijn hartslag zou versnellen. Als ik deze dingen niet zou bereiken, zou mijn spookverhaal de naam niet waardig zijn. Ik peinsde en piekerde, maar vergeefs. Ik voelde dat volkomen onvermogen iets te verzinnen, wat de grootste ellende van het schrijverschap is, waarbij ons gespannen zoeken beantwoord wordt door dat doffe Niets. ‘Heb je al een verhaal bedacht?’ werd me elke ochtend gevraagd, en elke ochtend was ik gedwongen met een beschamend nee te antwoorden.

Alles moet een begin hebben, om met Sancho te spreken, en dat begin moet verbonden zijn met iets wat ervoor is gebeurd. De hindoes geven de wereld een olifant om hem te dragen, maar ze laten die olifant op een schildpad staan. Een uitvinding, moet nederig worden toegegeven, komt niet voort uit leegte, maar uit chaos; in de eerste plaats moeten de materialen be-

schikbaar zijn: de verbeelding kan vorm geven aan duistere vormloze massa, maar kan die massa zelf niet laten ontstaan. In alle kwesties van ontdekking en uitvinding, zelfs wanneer deze betrekking hebben op de verbeelding, worden we voortdurend herinnerd aan het verhaal van Columbus en zijn ei. Uitvinden bestaat uit het vermogen de mogelijkheden te zien die een onderwerp biedt, en het vermogen vorm te geven aan de ideeën die het opwekt.

Lord Byron en Shelley voerden vele en lange gesprekken, waarbij ik een devoot maar vrijwel zwijgend toehoorder was. Tijdens een van die gesprekken werden diverse filosofische doctrines bediscussieerd, onder andere de aard van het levensprincipe en de vraag of het ooit zou worden ontdekt en bekendgemaakt. Ze spraken over de experimenten van dr. Darwin (ik spreek hier niet over datgene wat de doctor werkelijk deed of beweerde te hebben gedaan, maar, aangezien dat interessanter voor mij was, over wat men destijds meende dat hij had gedaan), die een stukje vermicelli in een glazen vitrine had bewaard tot het op een of andere wonderbaarlijke wijze uit zichzelf begon te bewegen. Maar zo zou uiteindelijk geen leven ontstaan. Misschien kon een lijk tot leven

worden gebracht; het galvanisme had daar aanwijzingen voor gegeven; misschien konden de onderdelen van een schepsel worden vervaardigd, bijeengebracht, en begiftigd worden met levenswarmte.

De avond was tijdens dit gesprek verstreken, en zelfs het spookuur was voorbijgegaan toen we ons terugtrokken om te gaan slapen. Toen ik mijn hoofd op het kussen legde, viel ik niet in slaap, maar het was ook niet zo dat ik naddacht. Mijn verbeelding nam ongevraagd bezit van me en leidde me, en verleende de beelden die achtereenvolgens in mijn hoofd opkwamen een levendigheid die de gebruikelijke grenzen van de droom ver te buiten ging. Ik zag — met gesloten ogen, maar scherp geestesoog — de bleke student van goddeloze kunsten naast het ding knielen dat hij in elkaar had gezet. Ik zag de afstotelijke gestalte van een man liggen en toen, door de werking van een of andere krachtige machine, tekenen van leven vertonen en zich roeren met een ongemakkelijke, half levende beweging. Het moest angstaanjagend zijn, want elke menselijke poging de spot te drijven met het ontzagwekkende mechanisme van de Schepper van de wereld moest wel uiterst angstwekkend zijn. De kunstenaar zou